

Wie staat er op het schilderij 'De Nachtwacht'?

De compagnie van kapitein Frans Banninck Cocq en luitenant Willem van Ruytenburgh maakt zich gereed om uit te marcheren, beter bekend als de Nachtwacht, is een schuttersstuk van de Hollandse kunstschilder Rembrandt van Rijn (1606-1669) en kwam in 1642 gereed.

Het schilderij is eigendom van de gemeente Amsterdam en behoort sinds 1808 tot de collectie van het Rijksmuseum Amsterdam. Het canvas toont de twee schutters uit de titel, vergezeld door andere militieleden, alsmede enkele figuranten, terwijl ze zich aan het opstellen zijn. De Nachtwacht is een van de beroemdste schilderijen ter wereld.

Het schilderij was Rembrandts bijdrage aan een project van zeven werken, zes schuttersstukken en een portret van de doelheren van de kloveniersschutters, besteld door het Amsterdamse schuttersgilde voor de grote feestzaal van de Kloveniersdoelen. Het is Rembrandts eerste en enige schuttersstuk. Vergeleken met andere doeken uit het genre is Rembrandts werk een levendige en gedurfde compositie, waarin de schutterij niet in de gewoonlijke statische opstelling poseert, maar is afgebeeld tijdens het groeperen. Het doek is een rijk werk van een barokke complexiteit, waarin realisme en symboliek vakkundig zijn gecombineerd in een meesterlijke integratie van beweging, licht en kleur, in harmonie gebracht door een fijnzinnig patroon van chiaroscuro. In deze aspecten vertegenwoordigt de Nachtwacht het hoogtepunt van Rembrandts schilderkunst.

Het schilderij werd in 1715, of iets daarna, aan alle vier zijden ingekort om het schilderij passend te maken voor een andere ruimte en meet tegenwoordig 363 cm hoog en 438 cm breed. Bij het inkorten verdween onder meer de afbeelding van twee schutters.

Het doek toont de schutterscompagnie van de Amsterdamse Wijk II, tussen Damrak en Singel.

Commandant is kapitein Frans Banninck Cocq, ten voeten uit geportretteerd in deftig zwart met de rode sjerp van zijn rang en een wandelstok. Met een stevig handgebaar onderstreept hij zijn commando, zet zijn stok schrap en begint te lopen.

Naast hem zet zijn luitenant Willem van Ruytenburch zich ook in beweging; met in de hand een fraaie lans, een zogenaamde partizaan, naar voren gericht geeft hij de marsrichting aan.

Minder prominent zijn de vaandrig (met vaandel), de twee sergeanten (met hellebaard) en de andere leden.

Van sommigen zijn alleen delen van het hoofd zichtbaar. In totaal stonden op het schilderij in originele staat meer dan dertig personen afgebeeld.

Bij het afsnijden in of vlak na 1715 verdwenen twee militieleden en een kind.

De schutters demonstreren het behendig vullen van een musket met kruit (de in het rood geklede man links), het afvuren (door de enigszins verschrikte man tussen de kapitein en de luitenant in, met de rug van zijn hand de loop van de musket omhoogdukkend om ongevallen te voorkomen), en het wegblazen van resten niet ontploft kruit uit de pan van zijn musket (de man achter de linkerschouder van Van Ruytenburch).

De tamboer staat klaar om een roffel in te zetten, een hond die omhoog kijkt, de banieren en lansen zijn geheven, en kinderen rennen tussen de schutters rond.

Rembrandt bereikte een sfeer vol opwindning, door rijke contrasten tussen licht en donker, tussen glanzende en doffe kleuren, door grote variatie in houdingen, gebaren en gelaatsuitdrukkingen in tegengestelde bewegingen dwars over het beeldvlak en uit het beeldvlak weg, door een complexe ruimtelijke opzet die de blik zigzaggend naar voren en naar achteren leidt. Het geheel wekt de indruk van een dynamisch ogende momentopname.

Rembrandt gaf het onderwerp vorm als een scène uit een toneelstuk. Hij regisseerde zijn portretklanten in een halfdonkere toneelruimte, waar rondzwervende lichtplekken hun gezichten zo markeerden dat zij als portret nog net herkenbaar waren.

Niet eerder was een schuttersstuk met zo veel bravoure en kunstzinnige eigenzinnigheid behandeld.